

Grundtvig og det særlige ved Danmark
Analyse af ”Langt højere bjerge”
Af Kasper Støvring, 1.5.2020 www.kulturkritik.dk

Vi holder af vores eget, fordi det er vores, ikke fordi det objektivt er det bedste. Danmark er ikke et universelt forbillede, og danske værdier er ikke nogle, som alle andre nødvendigvis efterstræber. Det udtrykker Grundtvig meget godt i sangen ”Langt højere bjerge” fra 1820. Andre nationer har højere bakker, klogere mennesker og udført større bedrifter, men ”dansken har hjemme, hvor bøgene gro.” Og at føle sig hjemme, det er sagen! Man kan jo sagtens føle sig fremmed i Danmark selv om man officielt bekender sig til demokrati. Men hvad vil det sige at høre hjemme?

Jeg så forleden en dokumentarfilm om en afghansk kvinde, der var flygtet til Danmark, og på en rejse hjem til Afghanistan så hun bjergene uden for flyruden og fik straks en klump i halsen. Det var *hendes* land, hjertet bar en længsel efter forening med dette hjemland. Landskabet var en følelse, de gulte bjerge var smukke sindbilleder.

Jeg er ikke tvivl om, at man har højere bjerge i Afghanistan (om man har klogere mennesker, skal jeg ikke kunne sige). Men den afghanske kvinde havde netop den samme følelse for sit særlige land, som vi danskere har for Danmark. Vi synes, at Danmark er flottest, mest yndigt, som det hedder i vores nationalsang, men afghaneren synes det samme om sit land, selv om vi måske kan have svært ved at forstå det. Som Thurø-præsten Thomas Aallmann skriver et sted: Vi holder ikke af Danmark, fordi det er et yndigt land; Danmark er derimod et yndigt land, fordi vi holder af det. Fædrelandskærlighed er ikke bestemt af objektive kendsgerninger, men af subjektive følelser.

Lad os se på Grundtvigs sang, som må være en af de mest betydningsfulde nationale sange herhjemme. At studere denne sang giver et godt indblik i vores nationalkarakter.

Langt højere bjerge så vide på jord
man har, end hvor bjerg kun er bakke;
men gerne med slette og grøn-høj i nord
vi dannemænd tager til takke;
vi er ikke skabte til højhed og blæst,
ved jorden at blive, det tjener os bedst!

Langt kønnere egne, vil gerne vi tro,
kan fremmede udenlands finde,
men dansken har hjemme, hvor bøgene gro
ved strand ved den favre kær-minde,
og dejligst vi finder, ved vugge og grav,
den blommede mark i det bølgende hav!

Langt større bedrifter, for ære og sold,
måske så udlænding man øve,
omsonst dog ej dannemænd førte i skjold,
med hjerterne, løve ved løve;
lad ørne kun rives om jorderigs bold!
vi bytter ej banner, vi skifter ej skjold!

Langt klogere folk er der sagtens om land,
end her, mellem bælder og sunde,
til hus-behov dog vi har vid og forstand,
vi vil os til guder ej grunde,
og brænder kun hjertet for sandhed og ret,
skal tiden nok vise; vi tænkte ej slet!

Langt højere, ædlere, finere sprog
skal findes på fremmedes tunge,
om højhed og dejlighed dannemænd dog
med sandhed kan tale og sjunge;
og træffer vort modersmål ej på et hår,
det smelter dog mere, end fremmedes slår!

Langt mere af malmen: så hvid og så rød,
fik andre i bjerg, og i bytte,
hos danske dog findes det daglige brød
ej mindre i fattigmands hytte,
og da har i rigdom vi drevet det vidt,
når få har for meget og færre for lidt.

Først formen. Sangen er i seks strofer, oprindeligt otte, hvor de to sidste hylde kong Fredrik den 6. Hver strofe har den struktur, at der i de to første verslinjer udtrykkes en beskeden dansk nationalfølelse, i og med at Danmark sammenlignes med andre nationer.

Om disse nationer hører vi da, at de har højere bjerge, kønnere egne, har præsteret større bedrifter, har klogere folk, finere sprog, og mere malm, dvs. mere materiel rigdom. I sammenligning med disse er Danmark en beskeden nation, og de sidste fire verslinjer viser så, at denne beskedenhed baner vej til det modsatte, til en hyldest til verdens bedste land (for os), en hyldest etableret gennem modsætningerne mellem nationerne og markeret enten ved brugen af konjunktionen ”men” eller adverbiet ”dog”.

Hvordan ser Danmark så ud? Det ser vi i de to første strofer. Danmarks landskab er præget af bakker, sletter, grønhøje, bøgetræer, strand, blomstermarker, hav, bælder og sunde.

Hvordan ser danskerne så ud? Det får vi at vide i de følgende to strofer. Danskeren er jordbunden, hjertelig, modig, har praktisk fornuft og retfærdighedssans, er sandhedssøgende og villig til at dele sine goder med andre (sidste strofe).

Hvilket billede af det gode liv fremviser Grundtvig for os? Det er et liv i sandhed og for ret, et jordbundet liv i troskab med den skabte verden, et liv præget af hjemhørighed, naturforbundenhed, mådehold, sprogkærlighed og et liv, hvor de basale behov er opfyldte.

Det er en sang, der har delt vandene. Men den forekommer mig at ramme dansk nationalkarakter på en meget fin måde, og jeg kan virkelig godt lide den.

Strofe et med dens ”ved jorden at blive, det tjener os bedst!” viser, at der ikke er noget oppustet over nationalfølelsen, men derimod en troskab mod de givne vilkår, en stilfærdig, nøjsom eksistens i al sin begrænsning, men også rigdom.

Det står i modsætning til den mere politisk dikterede, aggressive, selvhævdende og radikale tyske, franske og engelske nationale identitet. Tænk på *Britannia Rule the Waves*, *Deutschland über alles* og den franske *Marsellaise* med dens appel til borgerne om at gribe til våben.

Man kan også fremhæve strofe fire med dens ”til husbehov dog vi har vid og forstand, / vi vil os til guder ej grunde”. Det står i modsætning til de spekulative utopister i andre lande, de ”kloge” folk, og man finder også her kristendommens tale om mennesket, der er stedt på en særlig plads på jorden, ikke som barn af globen, man af folket. Strofen vender sig også imod tom idealisme med dens idealer om verdensforbedring, hvor den partikulære virkelighed svigtes.

Og så er der endelig de berømte afsluttende verslinjer i strofe seks: ”og da har i rigdom vi drevet det vidt, / når få har for meget og færre for lidt.” Det kan citeres som – og har naturligvis været citeret som – legitimering af velfærdsstaten. Men jeg tror, at man går fejl ved at fokusere på de politiske og materielle aspekter af udsagnet.

Det handler derimod om et folk, der lever i gensidighed, om mennesker, der gerne vil dele deres goder, fordi de føler sig forbundet med hinanden i en fælles kultur. Sangen er et fint udtryk for solidaritet og national loyalitet, slet ikke for noget behandlersamfund; det kan snarere lignedes med den ansvarlige familie, der hjælper de svage og ikke praler med sin rigdom. Det er ikke udtryk for lighedsmageri eller en politisk-marxistisk ideologi.

Man skal også huske på, at Grundtvig var kritisk over for landalmuen og ideer om velfærdsprojekter, ligesom byarbejdere også bød ham imod. Altså samfundsklasser der er organiseret i politisk-ideologiske interessefællesskaber med indskrænkede og midlertidige mål – i modsætning til folket. Grundtvigs ideal var i højere grad den selvejende, frie bondestand.

Og de sidste to vers, der siden er faldet ud? De rummer såmænd en hyldest til kongen, til verdens ældste monarki; godt nok hører man i andre lande, at folket roser deres herskere i højere, mere eksalterede vendinger. Men Grundtvig tvivler på, om man nu også kan stole på denne ros. Nej, dansken synger derimod ægte, men stilfærdigt om kongen som en due! Man kommer her i tanke om anekdoten om kong Frederik den 4., der havde besøg af den russiske tsar Peter den Store. Sidstnævnte spurgte den danske konge, hvorfor han ikke havde livvagter med, når de red rundt blandt folk i København. Kongen svarede: Folket passer på mig.

Dermed er der også sagt noget om danskernes tillidsfulde forhold til deres myndigheder.